

Kooperatinių įmonių veiklos teisinių ekonominių pagrindų tobulinimas

Gintautas Pečiuliauskas

Socialinių mokslų daktaras
Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos
Kaimo plėtros ir informacijos departamentas
Gedimino pr. 19, 2025 Vilnius
Tel. (370 2) 39 10 55
El. paštas koop@zum.lt

Straipsnyje, pasitelkus mokslinę literatūrą, teisinę ir kitą informaciją, nagrinėjami kooperatinių bendrovių (kooperatyvų) veiklos mūsų šalyje teisiniai ekonominiai pagrindai, kai kurie ypatumai, palyginti su kitų šalių kooperatinių įmonių veiklos teisinių pagrindų reglamentavimu, praktika. Pateikiamas šių įmonių veiklos teisinių ekonominių pagrindų sunorminimo atkuriant bei atkūrus rinkos santykius mūsų šalyje vertinimas, lyginama su kitų šalių normomis. Remiantis atliktais tyrimais, daromos išvados ir formuluojami kooperatinių įmonių veiklos teisinių ekonominių pagrindų reglamentavimo tobulinimo mūsų šalyje siūlymai, įvertinant tarptautiniu mastu pripažintus kooperacijos principus, lyginant kooperatinių įmonių veiklos Lietuvoje ir užsienio šalyse praktinę patirtį.

Tyrimams naudoti literatūros šaltiniai, teisinės informacijos, lyginamosios analizės, grupavimo, mokslinių abstrakcijų metodai.

Pagrindiniai žodžiai: kooperacijos principai, kooperatinės įmonės, teisės aktai.

Įvadas

Temos aktualumas. Literatūros apžvalga rodo, kad kooperatinių įmonių veiklos plėtra yra papildoma ekonominė ir socialinė prielaida, galinti paspartinti ekonominio augimo tempą, padidinti gamybos lygį ir eksportą, padėti spręsti nedarbo ir skurdo problemas, mažinti socialinę įtampą [11, p. 16–17; 12, p. 105, 125–142; 13, p. 164; 14, p. 47–54]. Kooperatinių įmonių veiklos įvairiose pasaulio šalyse svarba ekonominei socialinei plėtrai pažymėta 2000 metų Tarptautinės darbo organizacijos leidinyje kooperacijos klausimu [19, p. 34–82], taip pat šios organizacijos parengtame Rekomendacijos dėl koope-

ratyvų skatinimo projekte [18, p. 7]. Ar šios prielaidos mūsų šalyje panaudojamos pakankamai? Jei ne, kodėl, dėl kokių pagrindų, priežasčių? Šie ir kiti panašaus pobūdžio klausimai keliami ir gvildinami mokslo ir mokymo, valstybės institucijų, žemdirbių savivaldos organizacijų rengiuose, kitose diskusijose [6; 7 ir kt.].

Kooperatinių įmonių veiklos ekonominiai pagrindai mūsų šalyje nuo 1993 metų nustatyti Lietuvos Respublikos kooperatinių bendrovių (kooperatyvų) įstatymu [4; 5]. Jo paskirtis – reglamentuoti kooperacijos judėjimą, kooperatinių bendrovių (kooperatyvų) ir jų sąjungų (asociacijų) steigimą, veiklos pagrindus, reorganizavimą, valdymą, kapitalo formavimą, pelno paskirs-

tyma, likvidavimą¹. Šio įstatymo preambulėje skelbiama, kad Lietuvos valstybė palaiko kooperacijos judėjimą, skatina kooperacijos veiklą, įteisina kooperatinių bendrovių (kooperatyvų) nepriklausomumą. Apskritai tai atitinka tarptautinių organizacijų inicijuotų ir priimtų dokumentų nuostatas ir šių organizacijų renginiuose pristatomų pranešimų tezes, pažymintias valstybių, jų vyriausybės pareigą sudaryti teisines kooperatinių įmonių veiklos prielaidas, ją skatinti. Nepaisant to, Lietuvoje kooperatinių įmonių – kooperatinių bendrovių ir kooperatyvų – steigimasis, atkuriant ir atkūrus rinkos santykius, nėra spartus, įregistruotos kooperatinės bendrovės (kooperatyvai) turi labai mažai narių, nemažai šių įmonių nevykdo veiklos arba yra likviduotos [2, p. 11; 6, p. 13–14, 22–23; 10, p. 62]. Dėl to ypač aktualu nagrinėti teisinius kooperatinių įmonių ekonominio funkcionavimo pagrindus, juos tobulinti. Dera atsivelti ir į tai, kad teisinių pagrindų peržiūros, jų tobulinimo svarba, ypač kraštuose, kuriuose vykdomos reformos, pabrėžiama ir tarptautinių organizacijų priimtuose ir rengiamuose dokumentuose [11, p. 7; 13, p. 164–169; 18, p. 8].

Šalys į tarptautinių organizacijų priimtų dokumentų nuostatas kooperacijos klausimu dažniausiai reaguoja pozityviai. J. Ramanausko [10, p. 67–68], A. Svetiko [13, p. 165] monografijose, kooperacijos vadybos ir teisės specialistų iš Jungtinių Amerikos Valstijų A. Oukropo ir R. H. Magnuson pristatyme [7, p. 5–6] konstatuojama, kad ekonomiškai stiprėjančių, taip pat stiprių šalių vyriausybės dažniausiai padeda plėtoti kooperatinį judėjimą. Jos skatina gyventojus plačiau dalyvauti kooperatyvuose, stimuliuoja

kooperatyvus imtis didesnės atsakomybės sprendimus naujus uždavinius sparčiai besikeičiančiomis vidaus ir tarptautinėmis ekonominėmis bei socialinėmis sąlygomis. Tai, kad Lietuvoje kooperatinių įmonių plėtra nėra sparti, rodo, kad į tarptautinių mastų pripažintas ir priimtas nuostatas atsivelti arba nepakankamai, arba ne tokiomis metodais ir būdais, kuriais reikėtų ir kurie deramai suaktyvintų kooperatinį judėjimą, leistų kuo greičiau pasiekti norimų ekonominių ir socialinės raidos tikslų.

Reikia pažymėti, kad tarptautinių organizacijų dokumentuose kooperacijos klausimu dažnai nurodoma, kas turi būti daroma kooperacijos, kooperatinių organizacijų ir įmonių labui. Jungtinių Tautų Organizacijos seminare, vykusiam 1987 m. gegužės 18–22 d., priimtoje rekomendacijoje „Dėl vyriausybės paramos kooperacijos judėjimui“ pažymėta, kad stiprinti kooperacijos organizacijų teisinius pagrindus, gerinti jų veiklos aplinką geriausiai galima įrašius atitinkamus straipsnius į nacionalines konstitucijas ir įprastus įstatymus. Šios pozicijos ir toliau nuosekliai laikomasi. Tarptautinės darbo organizacijos rengiamame Rekomendacijos dėl kooperatyvų skatinimo projekte greta kitų priemonių pabrėžiama būtinybė peržiūrėti kooperatinių įmonių teisinius pagrindus, juos atnaujinti [18, p. 8].

Minėti ir kiti panašūs dalykai lėmė tyrimo tikslo pasirinkimą, mokslinės problemos formulavimą.

Tyrimo tikslas – įvertinti kooperatinių įmonių veiklos Lietuvoje teisinius ekonominius pagrindus ir pateikti jų tobulinimo siūlymų. **Mokslinė problema (uždaviniai)** – išanalizuoti kooperatinių bendrovių (kooperatyvų) veiklos ekonominius pagrindus apibrėžiančias teisines nuostatas, įvertinti, ar jos atitinka tarptautinių organizacijų dokumentuose pripažintų kooperatinių principų ekonominį turinį, atskleisti kai kuriuos kooperatinių bendrovių (kooperatyvų) ekonominio funkcionavimo pagrindų įteisinimo ypa-

¹ Įstatymo pavadinimas 1995 metais pakeistas. Iki tol (1993–1995 m.) – Lietuvos Respublikos kooperacijos įstatymas; po to (1995–2001 m.) – Lietuvos Respublikos kooperatinių bendrovių (kooperatyvų) įstatymas.

tumus mūsų šalyje ir šių ypatumų poveikį kooperatinių įmonių veiklai pradėti, jai plėtoti.

Šie tyrimai – tai pirmasis tyrimų etapas. Šiuo etapu nesiekama detaliai išnagrinėti visus teisinius ekonominius kooperacijos aspektus, apsiribojama kai kurių kooperatinių įmonių veiklos teisinių ekonominių pagrindų sudarymo mūsų šalyje tyrimais (daugiausia sietiniais su šių įmonių veiklos pradžia).

Tyrimo metodika ir rezultatai

Tyrimo metodika (metodologija, metodai, ypatumai)

Tyrimo tikslo ir uždavinių specifika lėmė jo metodikos pasirinkimą. Galimybės modeliuoti ekonominius procesus yra nedidelės, o juos eksperimentuoti – apskritai negalimos. Tokias metodologines nuostatas pabrėžia užsienio šalių ekonomikos klausimų tyrėjai [3, p. 18–19; 15, p. 12–13]. Jų neatmeta ir Lietuvos mokslininkai. Todėl siekiant iširti kooperatinių įmonių veiklos ekonominius pagrindus nustatančias teisės aktų nuostatas iš esmės vadovautasi minėtomis metodologinėmis nuostatomis. Įvertinus teisinių nuostatų, kaip ekonominės veiklos pagrindų, tyrimo svarbą ir kartu galimybių joms eksperimentuoti nebuvimą, tyrimai daugiausia buvo atliekami keliant hipotezes ir jas tikrinant faktine bei modeline medžiaga. Tai ir sudarė kooperatinių įmonių veiklos teisinių ekonominių pagrindų tyrimo metodikos pagrindą. Pagal galimybes buvo taikomi ir kiti tyrimams naudojami metodai.

Tyrimų hipotezė – tarptautiniu mastu pripažintų kooperacijos principų inkorporavimas į mūsų šalies įstatymus kaip bendrų teisinių nuostatų, kurioms būdingas tam tikras nebaigtumas, nepagrįstumas, tarpusavio nesuderinamumas, sudaro nemažai praktinių teisinių, ekonominių, organizacinių ir kitų problemų kooperatinių įmonių veiklai pradėti, jai plėtoti. Tyrimai patvirtino hi-

potezę. Tai leido daryti išvadą, kad nepakankamai parengtų ir/ar pagrįstų, taip pat nesuderintai bei neaiškiai suformuluotų kooperatinius principus įtvirtinančių teisės nuostatų praktinis taikymas yra sudėtingas, nevienareikšmis: tos pačios nuostatos įvairių ūkio subjektų dažnai suprantamos nevienodai; jos nepakankamai atskleidžia ekonominę kooperatinių principų turinį, nestimuluoja kooperatinių iniciatyvų, gyvybingos kooperatinių įmonių veiklos ir pan.

Tyrimams naudoti mokslinių abstrakcijų, grupavimo, teisinės informacijos, lyginamosios analizės, literatūros šaltinių apžvalgos metodai. Taip pat panaudota su nagrinėjama tema susijusi ir autoriui žinoma mokslinė ir kita specialioji informacinė medžiaga.

Tyrimo ir analizės rezultatų apibendrinimas

Bendrieji dalykai. 1993 metais priimtas Kooperacijos įstatymas, skirtas reglamentuoti kooperatinių bendrovių (kooperatyvų) veiklą, keletą kartų keistas. Pirminio šio įstatymo pavadinimo keitimas 1995 metais į Kooperatinių bendrovių (kooperatyvų) įstatymą vertintinas teigiamai, nes tai iš esmės suderino įstatymo pavadinimą su jo turiniu. Šis ir vėlesni pakeitimai detaliau ir aiškiau sunormino taip pat kai kuriuos kitus kooperatinių įmonių veiklos, ypač jų reorganizavimo ir likvidavimo, pagrindus. Tačiau nemažai dalykų, kaip parodė tyrimai, nėra išspręsta.

Įstatymo pavadinime įrašyti žodžiai „kooperatinė bendrovė (kooperatyvas)“ ir jo tekste po nuorodos toliau vartojami žodžiai „kooperatinė bendrovė“ sudaro kai kurių praktinės veiklos problemų. Dėl tokio kooperatinių įmonių rūšies pavadinimo, t. y. jo panašumo į akcinės bendrovės ir žemės ūkio bendrovės, kaip įmonių rūšių, pavadinimus, susiduriama su specifiniais nesklandumais, padaroma praktinių klaidų.

Tyrimai rodo, kad identifikuoti įmonės rūšį vien iš šalyje registruotų įmonių pavadinimų nėra patikima: taip yra, kai įmonės pavadinime įrašytas žodžių junginys „kooperatinė žemės ūkio bendrovė“ arba „žemės ūkio kooperatinė bendrovė“. Sprendžiant tik iš įmonės pavadinimo įmonės rūšis būtų: pirmu atveju – žemės ūkio bendrovė, antru – kooperatinė bendrovė. Atlikus įmonių, kurių pavadinimuose yra tokie žodžių junginiai, vertinimus pagal šių įmonių registravimo pažymėjimo įrašus, nurodančius įmonės rūšį, taip pat šių įmonių įstatų esmę, nustatyta, kad esant pirmam pavadinimui įmonės rūšis dažniausiai yra kooperatinė bendrovė, o ne žemės ūkio bendrovė. Kita vertus, tokių netiksliai, dviprasmiškai apibrėžtų įmonių pavadinimų įteisinimas rodo, kad tam tikrų praktinių problemų susidaro ir įmonių registro tarnyboms.

Kai įmonės pavadinime vartojamas žodis „kooperatyvas“, minėtų specifinių praktinių nesusipratimų nenustatyta. Taip pat nėra abejonų, kad vartoti vieną žodį „kooperatyvas“, kuris neturi jokių asociacijų su kitų rūšių įmonių pavadinimais, vietoj dviejų žodžių „kooperatinė bendrovė“, būtų patogiau ir šiais atžvilgiais: įrašams finansiniuose dokumentuose, susirašinėjant su partneriais, antspaudui pagaminti ir pan. Be išvardytų pranašumų, žodžio „kooperatyvas“ vartojimas labiau atitiktų ir tarptautinius standartus. Pažymėtina, kad Tarptautinio kooperacijos aljanso deklaracijoje apie kooperatinę identišumą suformuluotas kooperatyvo, o ne kooperatinės bendrovės apibrėžimas [19, p. 157].

Visi išdėstyti dalykai leidžia teigti, kad įstatymo pavadinime ir visame jo tekste geriau būtų vartoti žodį „kooperatyvas“, o ne žodžius „kooperatinė bendrovė“. Ši siūlymą peršančių dalykų atskleidimas – tam tikras argumentas, patvirtinantis iškeltą hipotezę.

Pirmąjį kooperacijos principą įteisinančių nuostatų ypatumai ir vertinimai. Tarptautinio kooperacijos aljanso deklaracijoje apie koope-

ratinį identišumą suformuluotos vertybės, kurių siekia kooperatyvai, ir kooperacijos principai, kaip gairės kooperatyvams minėtoms vertybėms įgyvendinti. Vienas iš šių kooperacijos principų suformuluotas taip: „savanoriškumas ir atvira narystė“. Bendroju požiriu ši principą Lietuvos Respublikos kooperatinių bendrovių (kooperatyvų) įstatymas (toliau – Įstatymas) atitinka, tačiau jį detalizuojančios nuostatos sukelia nemažai neaiškumų ir su tuo susijusių praktinių problemų.

Įstatymo 4 straipsnyje nustatyta, kad kooperatinių bendrovių (kooperatyvų) steigėjai gali būti Lietuvos Respublikos piliečiai, sukakę 18 metų, ir juridiniai asmenys, įregistruoti Lietuvoje. Ši nuostata nėra suderinta su kitu, t. y. šio įstatymo 8 straipsniu, nustatančiu, kad nariai gali būti „veiksnius pagal Lietuvos Respublikos įstatymus užsienio fiziniai ir juridiniai asmenys, taip pat Lietuvos Respublikos piliečiai nuo 16 metų ir juridiniai asmenys, įregistruoti Lietuvoje“. Šios formuluotės, prieštaringos ir nesuderintos, kartu įgyja ir dviprasmiškumą, keliančių papildomų praktinių problemų.

Formaliai ir vienos, ir kitos minėtos nuostatos yra laikomasi. Dėl to, kaip rodo praktika, kooperatinių bendrovių (kooperatyvų) steigėjams kyla tam tikrų abejonų arba susidaro papildomų rūpesčių, susijusių su būtinumu tikslinti jau notariškai patvirtintus registruoti teikiamus steigimo dokumentus, kai juose nėra nurodyta steigėjų pilietybė. Žinoma, šie dalykai negalėtų būti traktuojami kaip trūkumai, jei aptariamoms teisinėms formuluotėms dėl steigėjų ir narių turėtų pakankamai reali teisinį ekonominį pagrindimą ir dėl to būtų iš esmės veiksmingos. Tačiau, kaip matyti iš toliau apibendrintų tyrimų, taip nėra.

Nagrinėjamos nuostatos tarp visų kitų įstatymo nuostatų pakankamo teisinio ir ekonominio pagrindimo neturi. Tai rodo narių kaitos teorinis modelis: per 2–3 mėnesius steigėjus – Lietu-

1 lentelė. Kooperatinės bendrovės (kooperatyvo) narių kaitos modelis

<i>Teisinis pagrindas (Istatymo straipsnis, jo dalis, punktas)</i>	<i>Veiksmų apibūdinimas</i>	<i>Data</i>
4 straipsnis ir 6 straipsnio trečioji ir ketvirtoji dalys	Penki steigėjai (t. y. Lietuvos Respublikos piliečiai, sukažę 18 metų, ir juridiniai asmenys, įregistruoti Lietuvoje) sudaro kooperatinės bendrovės (kooperatyvo) steigimo sutartį	2001 07 05
5 straipsnis ir 6 straipsnio pirmoji ir antroji dalys	Steigėjai parengia ir priima steigiamajame susirinkime įstatus ir pateikia dokumentus registravimui	2001 07 10
6 straipsnio penktoji ir šeštoji dalys	Savivaldybė įregistruoja kooperatinę bendrovę (kooperatyvą)	2001 07 29
8 straipsnis ir 16 straipsnio pirmosios dalies 1 punktas	Septyni veiksnūs pagal Lietuvos Respublikos įstatymus užsienio fiziniai ir juridiniai asmenys yra priimami į kooperatinės bendrovės (kooperatyvo) narius	2001 09 08
9 ir 10 straipsniai, 16 straipsnio pirmosios dalies 1 punktas	Kooperatinės bendrovės (kooperatyvo) nariai, kurie yra Lietuvos Respublikos piliečiai arba juridiniai asmenys, įregistruoti Lietuvoje, išstoja (ar pašalinami) iš kooperatinės bendrovės (kooperatyvo) narių arba kitais pagrindais ją nutraukia	2001 09 20
3 straipsnio ketvirtoji dalis	Kooperatinės bendrovės (kooperatyvo) nariais (jų liko 7) yra tik užsienio šalių fiziniai ir juridiniai asmenys.	2001 09 21

2 lentelė. Žemės ir maisto ūkio sektoriaus kooperatinių bendrovių (kooperatyvų) pasiskirstymas pagal įstatuose nustatytą nario stojamojo mokesčio dydį²

<i>Nario stojamojo mokesčio dydis Lt</i>	<i>300</i>	<i>200</i>	<i>150</i>	<i>100</i>	<i>50</i>	<i>10</i>	<i>5</i>
Tirtų kooperatinių įmonių skaičius vnt.	3	1	3	4	3	7	2
Tirtų kooperatinių įmonių dalis %	13	4	13	18	13	30	9

² Tirtų kooperatinių bendrovių (kooperatyvų) atranka atlikta atsitiktinės atrankos metodu.

vos Respublikos piliečius, sukakusius 18 metų, ir juridinius asmenis, įregistruotus Lietuvoje, – teisėtai gali pakeisti užsienio šalių juridiniai ir fiziniai asmenys (1 lentelė).

Įstatyme nėra nustatyti apibrėžto dydžio minimalūs stojamasis mokeskis ir nario pajus. Todėl, kaip rodo atlikti tyrimai, kooperatinių bendrovių (kooperatyvų) įstatuose dažniausiai yra nustatomas labai mažas nario stojamasis mokeskis (2 lentelė) ir nedidelis nario pajus (3 lentelė). Grupavimai parodė, kad net 70 proc. visų tirtų kooperatinių įmonių įstatuose stojamasis mokeskis buvo nustatytas 100 litų arba mažesnis. Pusės visų tirtų kooperatinių įmonių įstatuose

nustatytas nario pajus buvo 100 litų arba mažesnis, o 79 proc. visų tirtų įmonių – 1000 litų arba mažesnis. Dėl to, kad stojamojo mokesčio ir pajaus dydis yra mažas, narių kaitos galimybių, pateiktų 1 lentelėje, neribojama ir ekonominiai svertai. Kita vertus, būtina pabrėžti dar ir šį aspektą: pajus asmeniui, išstojusiam (arba pašalintam) iš kooperatinės įmonės narių, pagal įstatymą turi būti gražinamas. Dėl to ir didelis nustatytas kooperatinės įmonės įstatuose nario pajus gali neturėti žymesnio ribojamojo poveikio narystės kaitai. Stojamasis mokeskis pagal įstatymą nėra gražinamas. Todėl jį, atmetus galimus šešėlinės ekonomikos dalykus, reikia laikyti narystės kai-

3 lentelė. Žemės ir maisto ūkio sektoriaus kooperatinių bendrovių (kooperatyvų) pasiskirstymas pagal įstatuose nustatytą nario pajaus dydį³

Nario pajaus dydis Lt	10 000	4000	3000	1500	1000	500	300	200	100	50	30	10
Tirtų kooperatinių įmonių skaičius vnt.	2	1	1	1	3	2	1	1	4	4	1	2
Tirtų kooperatinių įmonių dalis proc.	9	4	4	4	13	9	4	4	18	18	4	9

³Tirtos tos pačios kooperatinės įmonės, kurios buvo atrinktos stojamojo mokesčio dydžio tyrimams

tą ribojančiu veiksniu. Tačiau dabar, kai stojamasis mokestis kooperatinių įmonių įstatuose yra nustatytas dažniausiai tik simbolinis (populiariausias – 10 litų) (2 lentelė), jis taip pat negali iš esmės lemti narystės kaitos.

Nesant pakankamo teisinio ir ekonominio pagrindimo, narių kaita pagal 1 lentelėje nurodytus įstatymo straipsnius (jų dalis ar punktus), iš esmės panaikina įstatymo 4 straipsnio formuluotės dėl steigėjų veiksmingumą. Šių teorinių galimybių atskleidimas – tai dar vienas iš argumentų, patvirtinančių iškeltą hipotezę.

Vertinant integracinių procesų į Europos Sąjungą kontekste, įstatymo 4 straipsnio nuostata dėl steigėjų, būdama nepakankamai pagrįsta, sudaro papildomų su integracija susijusių praktinių problemų. Formaliai ji neatitinka Europos Bendrijos steigimo sutarties 53 straipsnio reikalavimų dėl steigimosi laisvės [1, p. 129] ir todėl yra keistina. Šis ypatumas rodo, kad derinant 4 straipsnio ir 8 straipsnio nuostatas, turėtų būti peržiūrima ir keičiama 4 straipsnio nuostata. Būtinumas spręsti šią praktinę problemą taip pat patvirtina iškeltą hipotezę.

Nemažai pirmąjį kooperacijos principą įteisinančių, t. y. jį detalizuojančių, nuostatų yra susijusios su asmenų priėmimo į kooperatinės įmonės narius ir jų išstojimo (pašalinimo) iš narių pagrindais. Išanalizavus šias nuostatas nustatyta, kad jų nepakankamą pagrįstumą lemia vienas ypatumas. Net keliose narystės klausimus reglamentuojančiose nuostatose yra vartojamos

formuluotės, kurių esmę galima apibūdinti žodžiais „pajus ir jį naudojant naujai sukurtas turtais“ (4 lentelės 2 skiltis). Toks neišklaidai apibrėžtas ir, be to, tarpusavyje net nesuderintų teisinių nuostatų suformulavimas ne tik komplikuoja praktinį jų taikymą (ypač tvarkant kooperatinės bendrovės (kooperatyvo) ir kiekvienam jos nariui priklausančios turto dalies apskaitą, skirstant pelną ir apskaičiuojant nariams mokėtinus dividendus, atsiskaitant kooperatinei įmonei su naryste joje nutraukusiais asmenimis), bet ir iš esmės nesiderina su ekonomikos teorijos pagrindais. Šių teisinių nuostatų formuluočių pakeitimai, kurie galėtų pašalinti minėtų jų trūkumus, pateikti 4 lentelės 3 skiltyje.

Antrąjį kooperacijos principą įteisinančių nuostatų vertinimai. Antrasis visuotinai pripažintas kooperacijos principas – „demokratinė narių kontrolė“. Šio principo esmė Deklaracijoje apie kooperacijos identišumą yra atskleista taip: „Vienas narys – vienas balsas“. Pagal Lietuvos Respublikos kooperatinių įmonių (kooperatyvų) įstatymą, kooperatinės bendrovės (kooperatyvo) narys turi teisę „balsuojant turėti vieną balsą nepriklausomai nuo įmokėto pajaus dydžio“. Iš šio palyginimo matyti, kad antrojo kooperacijos principo įtvirtinimo teisinis pagrindas įstatyme yra visiškai pagrįstas. Tai aiški, vienareikšmiškai suprantama, paprasta praktiškai taikyti nuostata ir todėl ji dažniausiai laikoma pagrįsta. Žinoma, mokslinėje literatūroje galima rasti ir kitokių vertinimų, kai laikomasi nuomonės, kad

4 lentelė. Narystės santykius kooperatinėje įmonėje įteisinančių nuostatų formuluotės ir jų tobulinimas

<i>Įstatymo straipsnis, dalis ir punktas</i>	<i>Galiojanti teisinės nuostatos formuluoė</i>	<i>Siūloma teisinės nuostatos formuluoė</i>	<i>Rezultatas</i>
1	2	3	4
8 straipsnio antroji dalis	Kooperatinės bendrovės nariai registruojami narių registre, nurodant <...> pajaus ir jį naudojant naujai sukurto turto, priklausancio nariui (jei tai numatyta įstatuose), dydį ir jo kitimą	Kooperatinės bendrovės nariai registruojami narių registre, nurodant <...> pajaus dydį ir kiekvieną jo pasikeitimą	Daugiau aiškumo, paprastesnė apskaita
10 straipsnio penktoji dalis	Išstojusiems ir pašalintiems nariams kooperatinė bendrovė grąžina pajų ir jį naudojant naujai sukurto turto dalį (jei ji priskirta nariams) bei išmoka <...>	Išstojusiems ir pašalintiems nariams kooperatinė bendrovė privalo grąžinti pajų bei išmokėti <...> .	Paprastesnė atsiskaitymo tvarka, didesnis įmonės mokumas ir stabilumas
10 straipsnio šeštoji dalis	<...> jeigu jie nėra kooperatinės bendrovės nariai ir neįstoja į ją įstatuose nustatyta tvarka, priklausantis pajus ir naujai sukurto turto dalis bei už <...> grąžinami tokia pat tvarka <...>	<...> jeigu jie nėra kooperatinės bendrovės nariai ir neįstoja į ją įstatuose nustatyta tvarka, priklausantis pajus bei už <...> grąžinami tokia pat tvarka <...>	Paprastesnė atsiskaitymo tvarka, didesnis įmonės mokumas ir stabilumas
11 straipsnio pirmosios dalies 5 punktas	Kooperatinės bendrovės narys turi teisę: <...> 5) gauti pelno dalį (dividendą), proporcingą jo pajaus ir, jeigu turtas priskirtas nariams, naujai sukurto turto dydžiui	Kooperatinės bendrovės narys turi teisę: <...> 5) gauti pelno dalį (dividendą), proporcingą jo pajaus dydžiui	Paprastesnė apskaita, aiškesnis ir paprastesnis dividendų apskaičiavimas

šią teisinę nuostatą derėtų peržiūrėti ir formuluoti kitaip [10, p. 75].

Analizė rodo, kad kooperatinių įmonių nariams, taikant demokratinę narių kontrolę detalizuojančias nuostatas, reikia veikti kūrybingai ir racionaliai. Įstatymas numato galimybę, kad narių priėmimo į kooperatinę įmonę (arba jų išstojimo) klausimų sprendimas kooperatinės įmonės narių susirinkimo sprendimu gali būti pavestas valdybai (valdytojui). Analizė ir neigiami žemės ūkio bendrovių analogiškos praktikos pavyzdžiai rodo, kad šią galimybę reikia vertinti prieštaringai. Tai, žinoma, leidžia operatyviau spręsti narių priėmimo į kooperatinę įmonę (ar atleidimo iš jos) klausimus, kadangi tai atlieka valdyba (valdytojas) ir vien dėl asmens priėmi-

mo į narius nereikia šaukti narių susirinkimo. Tačiau tokių galimybių sudarymas turi ir nematytų padarinių. Tuo atveju, jei valdyba (valdytojas) priimtų daug naujų narių (o tai būtų teisėta), senieji, iki tol kooperatinę įmonę sudarę nariai, gali prarasti įmonės valdymo kontrolę. Todėl šia galimybė naudotis reikėtų labai apdairiai, tuo labiau kad yra galimybių pasirinkti kitokį šio klausimo sprendimą. Norint išvengti dažnai kviesti narių susirinkimą, priimti naujus narius ir kartu išsaugoti narių teisę spręsti dėl asmenų priėmimo į narius, įstatuose galima numatyti ilgesnį prašymo priimti į narius nagrinėjimo terminą arba numatyti šį klausimą spręsti kartą per metus narių susirinkime, kviečiamame pasibaigus finansiniams metams.

Kooperatinių įmonių valdymo ir kontrolės dalykų lyginamoji analizė leido išryškinti kai kuriuos specifinius ypatumus, dėl kurių būtini kai kurių Įstatymo nuostatų keitimai. Nustatyta, kad šalyje registruotos kooperatinės bendrovės (kooperatyvai), kaip yra ir užsienio šalyse, faktiškai turi valdymo organą – administraciją (administracijos vadovą), nors mūsų šalies Įstatyme tai nėra numatyta. Šiuo klausimu atlikus detalesnę analizę, buvo nustatytas esminis realios praktikos ir teisinių pagrindų neatitikimas: funkcijos, kurias įgyvendinant šalies kooperatinių bendrovių (kooperatyvų) veiklą faktiškai vykdo administracijos vadovas, Įstatyme yra priskirtos valdybai. Dėl to, kad reali praktika visiškai neatitinka teisės normų, būtina keisti ir tikslinti tas Įstatymo nuostatas, kurios nustato valdymo organus ir jų funkcijas. Tai taip pat patvirtina iškelta hipotezė.

Nustatyta, kad nuostatas, reglamentuojančias kooperatinių įmonių kontrolę ir valdymą, būtina peržiūrėti ir dėl to, kad jose apskritai nėra apibrėžta disponavimo šių įmonių turto kompetencija. Būtina Įstatyme įtvirtinti nuostatą, kad sprendimui dėl ilgalaikio turto dalies, didesnės kaip 1/10 kooperatinės bendrovės nuosavo kapitalo vertės (arba kitaip apibrėžto konkretaus dydžio), įgijimo, perleidimo ar nuomos reikia narių (įgaliotinių) susirinkimo nutarimo, priimto balsų dauguma, o sprendimui dėl kitų ūkio subjektų prievolių laidavimo ar garantavimo arba turto įkeitimo, arba ilgalaikių paskolų paėmimo ir suteikimo, kai tokio sandorio suma yra didesnė kaip 1/10 (ar kitas apibrėžtas dydis) kooperatinės bendrovės nuosavo kapitalo vertės, reikia narių (įgaliotinių) susirinkimo nutarimo, priimto ne mažiau kaip 2/3 balsų dauguma. Tai gerokai suaktyvintų kooperatinių bendrovių narius kontroliuoti šį procesą bei sudarytų tam tvirtą pagrindą, kartu sumažintų šių bendrovių veiklos riziką, padidintų jų stabilumą, likvidumą.

Trečiąjį kooperacijos principą įteisinančių nuostatų ypatumai ir vertinimai. Trečiasis tarp-

tautiniu mastu pripažintas kooperacijos principas – „ekonominis narių dalyvavimas“. Ryškiausias su šiuo principu susijusių Lietuvos Respublikos kooperatinių bendrovių (kooperatyvų) įstatymo nuostatų nepagrįstumas tas, kad jos nesukuria gyvybingos kooperatinės įmonės veiklos, veiksmingo šių įmonių ekonominio funkcionavimo pagrindų. Kartu reikia pažymėti, kad ši principą įtvirtinančios nuostatos taip pat turi neišskumų, neapibrėžtumų, komplikuojančių praktinių jų taikymą.

Kooperacijos būklės šalies žemės ir maisto ūkių sektoriuje vertinimai rodo, kad apie trečdalį visų Lietuvoje registruotų kooperatinių įmonių – kooperatinių bendrovių ir kooperatyvų – nėra pradėjusios vykdyti ūkinės finansinės veiklos, dar nemažos jų dalies veikla yra minimali [2, p. 11; 6, p. 13–14, 22–23; 10, p. 62]. Tokios realybės prieštadas, kaip parodė atlikta kooperatinių įmonių veiklos ekonominius pagrindus nustatančių teisinių nuostatų analizė ir pagal jas vykdomų praktinių veiksmų tyrimai, iš esmės lėmė kelios teisinės nuostatos. Jas pagal savo pobūdį galima suskirstyti į dvi grupes. Pirmosios grupės nuostatos (5 lentelė) yra susijusios su Įstatymo suteikta galimybe steigėjams patiems nustatyti steigimo sutartyje ir įstatuose stojamojo mokesčio ir pajaus dydį. Antrosios grupės nuostatos (6 lentelė) yra susijusios su kooperatinės įmonės minimalaus nuosavo kapitalo dydžio nereglamentavimu.

Esant pakankamam kooperacijos dalyvių ekonominiam profesiniam pasirėmimui, jie nepriklausomai nuo 5 lentelės 1 skiltyje nurodytų teisinių pagrindų, galėtų sąmoningai siekti suformuoti pakankamą kooperatinės įmonės nuosavą kapitalą, pasirinkdami vieną iš šių dviejų būdų. Pirma, nustatyti didelius nario stojamuosius mokesčius arba pajus, kai planuojama turėti nedaug narių, arba, antra, nustatčius įstatuose nedidelius nario stojamąjį mokestį arba pajų, panaudoti kitus svertus ir galimybes pritraukti daug

5 lentelė. Stojamojo mokesčio ir nario pajaus dydžio teisinio reglamentavimo sąsajos su kooperatinių įmonių veiklos plėtra

<i>Tėsinis pagrindas (Įstatymo straipsnis, jo dalis, punktas)</i>	<i>Veiklos rezultato ir jį lėmusių nuostatų apibūdinimas</i>	<i>Galimi sprendimai kooperatinių bendrovių (kooperatyvų) veiklos plėtojai gerinti</i>
1	2	3
5 straipsnio trečiosios dalies 4 punktas	Įstatuose nustatomas mažas kooperatinės bendrovės (kooperatyvo) nario pajaus dydis (3 lentelė) ir labai mažas nario stojamojo mokesčio dydis (2 lentelė), nes įstatymu nėra nustatyti minimalūs jų dydžiai	1) įstatymu nustatyti minimalius kooperatinės bendrovės (kooperatyvo) nario stojamojo mokesčio ir pajaus dydžius (pvz., 5000 Lt, 10 000 Lt, 50 000 Lt ar kt.); 2) potencialių kooperacijos dalyvių švietimas ir mokymas ekonomikos klausimais
6 straipsnio trečiosios dalies 4 punktas	Steigimo sutartyje nustatomas mažas kooperatinės bendrovės (kooperatyvo) steigėjo įnešamo pajaus dydis (dažniausiai 1000 Lt, 100 Lt ar 50 Lt), nes įstatymu nėra nustatytas minimalus jo dydis	1) įstatymu nustatyti minimalų kooperatinės bendrovės (kooperatyvo) steigėjo įnešamo pajaus dydį (pvz., 10 000 Lt, 50 000 Lt ar kt.); 2) kooperatinių bendrovių (kooperatyvų) steigėjų švietimas ir mokymas ekonomikos klausimais
11 straipsnio pirmosios dalies 2 punktas	Kooperatinės bendrovės (kooperatyvo) nariai nesuinteresuoti įmokėti didelį pajų, nes balsuojant kiekvienas narys turi vieną balsą nepriklausomai nuo įmokėto pajaus dydžio	1) siekiant išsaugoti antrąjį kooperacijos principą, įstatymu nustatyti kuo didesnį stojamojo mokesčio dydį (pvz., 10 000 Lt, 50 000 Lt ar pan.); 2) kooperatinių bendrovių (kooperatyvų) narių švietimas ir mokymas ekonomikos klausimais
13 straipsnio antroji dalis	Įstatuose nustatomas mažas kooperatinės bendrovės (kooperatyvo) nario pajaus dydis (1000 Lt, 100 Lt ar 50 Lt), nes įstatymu nėra nustatytas minimalus jo dydis	1) įstatymu nustatyti minimalų kooperatinės bendrovės (kooperatyvo) nario pajaus dydį (pvz., 10 000 Lt, 50 000 Lt ar pan.); 2) potencialių kooperacijos dalyvių ir kooperatinių bendrovių (kooperatyvų) narių švietimas ir mokymas ekonomikos klausimais

narių. Kaip rodo apžvalga, daugumos užsienio šalių kooperatinės įmonės turi kelis šimtus ar tūkstančius narių [9; 16; 17], nors minimalus narių skaičius šiose šalyse yra nustatytas panašus kaip ir pas mus: 3 – Belgijoje; 5 – Ispanijoje ir Portugalijoje; 7 – Airijoje, Jungtinėje Karalystėje ir Vokietijoje; 5 ar 7 (priklausomai nuo veiklos pobūdžio) – Liuksemburge; 15 ar 20 (priklausomai nuo veiklos pobūdžio) – Graikijoje [16]. Mūsų šalyje, kaip rodo pirmiau apibendrinti beveik dešimties metų kooperatinių įmonių raidos ir praktinės veiklos tyrimų rezultatai, taip nėra: turima labai mažai narių (5–10 narių)

[6, p. 13–14, 22–23; 10, p. 62, 264] ir, nepaisant to, nustatyti mažį stojamasis mokestis ir pajus (2 ir 3 lentelės). Todėl galima teigti, kad vienas ar kitas aptartas nuostatas peržiūrėti ir pakeisti pagal 5 lentelėje pateiktus siūlymus būtų reikšminga ir aktualu gvinant kooperatinių įmonių veiklą. Reikia pažymėti, kad šių tikslų galima siekti ir kitu būdu: keičiant teisines nuostatas, nurodytas 6 lentelėje.

Teisinių nuostatų ypatumų, susijusių su trečiuoju kooperacijos principu (ekonominis narių dalyvavimas), nepakankamo pagrįstumo, esant dabartiniam kooperacijos dalyvių pasiren-

6 lentelė. Nuosavą kapitalą reglamentuojančių teisinių nuostatų sąsajos su kooperatinių įmonių veiklos plėtra

<i>Teisinis pagrindas (Įstatymo straipsnis, jo dalis, punktas)</i>	<i>Veiklos rezultato ir jį lėmusių nuostatų apibūdinimas</i>	<i>Galimi sprendimai kooperatinių bendrovių (kooperatyvų) veiklos plėtoje gerinti</i>
1	2	3
5 straipsnio trečiosios dalies 5 punktas	Steigimo sutartyje ir įstatuose galima numatyti mažus kooperatinės įmonės nario stojamojo mokesčio ir pajaus dydžius, nes įstatinio (pagrindinio) kapitalo dydžio įstatuose nereikia nurodyti	1) įstatymu nustatyti apibrėžto dydžio minimalų pagrindinio (arba nuosavo) kapitalo dydį. Jam suformuoti reikės turėti arba daug narių, arba nustatyti didelius nario stojamąjį mokestį ar pajų; 2) potencialių kooperacijos dalyvių ir kooperatinių bendrovių (kooperatyvų) steigėjų švietimas ir mokymas ekonomikos klausimais
6 straipsnio pirmoji dalis	Steigimo sutartyje ir įstatuose galima numatyti mažus kooperatinės įmonės nario stojamojo mokesčio ir pajaus dydžius, nes įstatinio (pagrindinio) kapitalo dydis įmonių registre neregistruojamas	1) įstatymu nustatyto minimalaus įstatinio (pagrindinio) kapitalo registravimas įmonių registre. Jam suformuoti reikės turėti arba daug narių, arba nustatyti didelius nario stojamąjį mokestį ar pajų; 2) potencialių kooperacijos dalyvių ir kooperatinių bendrovių (kooperatyvų) steigėjų švietimas ir mokymas ekonomikos klausimais
12 straipsnio trečioji dalis	Steigimo sutartyje ir įstatuose galima numatyti mažus kooperatinės įmonės nario stojamojo mokesčio ir pajaus dydžius, nes minimalus nuosavo kapitalo dydis įstatyme nenustatytas	1) įstatymu nustatytas minimalus nuosavo kapitalo dydis. Jam suformuoti reikės turėti arba daug narių, arba nustatyti didelius nario stojamąjį mokestį ar pajų; 1) potencialių kooperacijos dalyvių ir kooperatinių bendrovių (kooperatyvų) steigėjų švietimas ir mokymas ekonomikos klausimais

gimui bei nepakankamam jų švietimui, atskleidimas – dar vienas iš svarbių argumentų, patvirtinančių iškeltą hipotezę.

Ypatumas yra ir tai, kad mūsų šalies kooperatinių įmonių steigėjai, priimdami įstatus, turi apsispręsti nuosavas kapitalas, išskyrus pajus, bus nedalomas ar priskirtas (visas arba jo dalis) kooperatinės įmonės nariams. Ši teisinė nuostata steigėjams ir kooperatinės įmonės nariams suteikia pasirinkimo galimybę, turinčią prieštarigus motyvus: paprastai norima, kad nariams būtų priskiriama kuo didesnė kooperatinės įmonės nuosavo kapitalo dalis, bet neįvertinama, kad kuo didesnė yra nariams priskirto nuosavo kapitalo dalis, tuo mažiau stabili kooperatinės įmonės veikla. Taip yra dėl to, kad išstojusiam iš kooperatinės įmo-

nės nariui pagal Įstatymą turi būti gražinamas jo kooperatinėje įmonėje turimas pajus ir jį naudojant naujo sukurto turto dalis (jei ji priskirta nariams). Kuo ši dalis didesnė (o tokia ji bus priskiriamas visą naują sukurtą turta), tuo labiau jos privalomas gražinimas išstojimo (pašalinimo ir kitais narystės nutraukimo) atvejais silpnina kooperatinės įmonės finansinę būklę. Kelių asmenų narystės nutraukimas maždaug tuo pat metu yra ypač neigiamas kooperatinės įmonės finansinės veiklos veiksnys: reikia daug lėšų sugrąžinti pajų ir priskirtą turto dalį narystės nutraukusiems asmenims. Be to, numatant įstatuose nuosavo kapitalo priskyrimo nariams klausimo sprendimą, reikėtų priimti dėmesin ir kitą teisinę nuostatą, pagal kurią, nario pajus ir jam priklausanti turto

dalis turi būti registruojami apskaitos dokumentuose, o nariui išduodamas narystę ir jam priklausancio kooperatinėje bendrovėje turto dydį patvirtinantis dokumentas. Reikia pažymėti, kad kai bus numatytas naujo sukurto turto priskyrimas nariams, apskaita bus daug sudėtingesnė, reikės didesnių darbo ir finansinių išteklių. Be to, neaiškumą ir turtinių problemų taip pat bus daugiau.

Kitus kooperacijos principus įteisinančių nuostatų ypatumai ir vertinimai. Kitus kooperacijos principus įteisinančių nuostatų įstatyme, apibrėžiančiame kooperatinių įmonių veiklos pagrindus, nėra daug. Su šiame straipsnyje apibendrinamais tyrimais labiausiai yra susijęs penktasis principas, kuris suformuluotas taip: „švietimas, kvalifikacijos kėlimas ir informacija“. Šio principo įteisinimas mūsų šalies įstatyme yra pakankamas ir šiuo požiūriu problemų nesudaro. Tačiau šiame darbe apibendrinti tyrimai rodo, kad šis principas dar nėra įgyvendintas. Tai leidžia teigti, kad mokslui iškyla dar vienas konkretus uždavinys – tirti kooperatinio švietimo klausimus.

Išvados

1. Spartus perėjimas iš planinės ekonomikos į rinkos ekonomiką, kiti šio proceso ypatumai lėmė, kad kai kurios kooperatinių įmonių veiklos ekonominius pagrindus nustačiusios teisinės

LITERATŪRA

1. Europos Sąjunga // Steigimo dokumentų rinkinė. Vilnius: Eugrimas, 1998. 403 p.
2. Kas žinotina apie kooperatyvus? Kaunas–Akademija: LŽŪU leidybinis centras, 1999. 78 p.
3. Kerem K., Randveer M. Ekonomikos pagrindai // Studijų Baltijos valstybėse įvadas (1998, vertimas iš anglų kalbos). Halifaksas, Kanada. 139 p.
4. Lietuvos Respublikos kooperacijos įstatymas // Valstybės žinios. 1993, Nr. 20-488.
5. Lietuvos Respublikos kooperatinių bendrovių (kooperatyvų) įstatymas ir jo pakeitimai // Valstybės ži-

nuostatos buvo suformuluotos nepakankamai pagrįstai. Jas tikslinga peržiūrėti.

2. Visuotinai pripažintus kooperacijos principus detalizuojančių nuostatų formulavimas nėra adekvatus potencialių kooperacijos dalyvių ir kooperatinių įmonių narių sampratai apie rinkos ekonomiką bei jų veiksams pastarosios sąlygomis ir todėl nesukuria reikiamų prielaidų kooperatinėms iniciatyvoms, kooperatinių įmonių veiklai pradėti ir plėtoti.

3. Dėl to, kad teisinės nuostatos neapibrėžia nei konkretaus minimalaus nuosavo kooperatinės įmonės kapitalo dydžio, kad įmonė galėtų registruotis įmonių rejestre, nei konkretaus minimalaus stojamojo mokesčio arba pajaus dydžio, o potencialių ir esamų kooperacijos dalyvių ekonominis pasirengimas nėra pakankamas veikti rinkos ekonomikos sąlygomis, dauguma žemės ūkio sektoriuje įkurtų kooperatinių įmonių nesuformavo pakankamo kapitalo veiklos pradžiai ir todėl jos nepradeda arba ji yra minimali.

4. Reikėtų peržiūrėti ir patikslinti kooperatinių įmonių valdymo ir kontrolės organų struktūrą ir funkcijas.

5. Nepakankamai pagrįstų stojamojo mokesčio ir pajaus dydžių nustatymas įstatuose, steigiant mažai narių turinčias kooperatines įmones, rodo, kad būtina aktyvinti potencialių ir esamų kooperacijos dalyvių kooperatinį ir apskritai ekonominį švietimą.

nios. 1995, Nr. 27-601; 1997, Nr. 69-1741; 2000, Nr. 16-667; Nr. 64-1938.

6. Kooperacija žemės ūkyje: plėtros galimybės. Žemės ūkio mokslo tarybos 2000 m. birželio 1 d. posėdžio pranešimų medžiaga. Vilnius, 2000. P. 14-21.

7. Oukrop A. ir Magnuson R. H. Kooperatyvų plėtra Lietuvoje // Pristatymas Žemės ir miškų ūkio ministerijos pareigūnams. Vilnius, 1997. 7 p.

8. Paslaugų kooperacija žemės ūkyje // Mokslo darbai. Kaunas–Akademija, 1999. 269 p.

9. Pečiuliauskas G. Kooperacija Europos šalių žemės ir maisto ūkyje kaip kaimo raidos veiksnys // Mokslinių straipsnių rinkinys (Mokslinės konferencijos pranešimai): Lietuvos kaimo plėtros politika ir mokslo uždaviniai (Vilnius, 1999 m. lapkričio 4 d.) Vilnius, 1999. P. 69–76.

10. Ramanauskas J. Kooperacijos teorija ir praktika. Kaunas–Akademija: LŽŪU leidybinis centras, 1998. 276 p.

11. Ramanauskas J. Kooperatyvai žemės ūkyje. Vilnius: UAB „Informacijos ir leidybos centras“, 1996. 69 p.

12. Sasnauskas P. Kooperacijos raida Lietuvoje // Istorinė apybraiža. Vilnius: Logos leidykla, 1998. 270 p.

13. Svetikas A. Lietuvos vartotojų kooperacijos veiklos strategija rinkos sąlygomis. Vilnius: LR švietimo ir mokslo ministerijos leidybos centras, 1998. 209 p.

14. Šalčius P. Kooperacija // Raštai. Vilnius: Mintis, 1989. 576 p.

15. Tracy M. I. Maisto pramonė ir žemės ūkis rinkos ekonomikos sąlygomis. II. Žemės ūkio politika Europos Sąjungoje. Briuselis–Vilnius: Diemedžio leidykla, 1998. P. 1–146, 147–387.

16. Annexe II. Le mouvement coopératif dans l'union européenne // Rapport du conseil supérieur de la coopération. Ministère de l'emploi et de la solidarité. Feicier, 1998. P. 1–80.

17. Farmer Cooperative Statistics, 1992 // United States Department of Agriculture. Agricultural Cooperative Service // Service Report 39, 1995, p. 46.

18. Promotion of cooperatives // International Labour Conference / 90th Session 2002. Report IV(1) – International Labour Office, Geneva. First published. 10 p.

19. Содействие развитию кооперативов // Международная конференция труда / 89-я сессия 2001 года. Доклад V(1). Женева: Международное бюро труда, 2000. 165 p.

PERFECTION OF THE COOPERATIVE ENTERPRISES LEGAL BASICS

Gintautas Pečiuliauskas

Summary

An article deals with the legal basics of the cooperative enterprises, therein are presented suggestions how to improve them.

It is taken into account the process of the cooperative enterprises validation in Lithuania while the re-establishment of the market intercourse, also there are presented the peculiarities of the legal provisions, which regulate the work of the cooperative enterprises, and revealed their influence to insufficient the development of enterprises activities.

In addition, in the article are presented the research results of cooperative enterprises statute, according to

cooperative enterprises statute there are given both a distribution of the cooperative enterprises by a set taxation and the distribution by value of member's divvy. It is emphasised that those values are unjustifiably small, though a law sets them. Furthermore, there are given suggestions how the law cases could be improved.

In this article there are also analysed and valued conformity of the legal provisions to a universally accepted cooperative principles and presented an insufficient validity of provisions, which legalize and elaborate those principles.

Įteikta 2002 m. sausio mėn.